

11-F-32

JAN ŠVERMA

*Slovanská myšlenka
v české politice*

V PRAZE

NAKLADATELSTVÍ SVOBODA

1945

Z ODKAZU JANA ŠVERMY

Před dvěma roky vyšla v Moskvě studie Jana Švermy, vedoucího pracovníka naší emigrace v SSSR a člena Slovanského komitétu v Moskvě, »Slovanská myšlenka v české politice«. Bylo to tenkrát skutečně průkopnické dílo. Po prvé byla v něm theoreticky do šíře i do hloubky rozvinuta otázka slovanské politiky v nové její podobě, jak byla v této válce řešena prací společného boje slovanských národů proti hitlerovskému Německu.

Dnes se tato publikace dostává do rukou českého čtenáře doma, v osvobozeném Československu. Je vítězně skončen veliký boj, k němuž Jan Šverma tolik přispěl. Avšak nijak neztrácí jeho studie na hodnotě a aktuálnosti. Čas její cenu spíše umnožil. Tím, že potvrdil její soudy a předvídané závěry. Tím, že tato studie skýtá základnu pro další studium a rozvíjení slovanské myšlenky. I tím, že — bohužel — se stala poslední větší prací Jana Švermy, jednoho z nejlepších českých lidí, kteří upřímnost a opravdovost svého vlasteneckého a slovanského zápalu, jímž je i tato knížka prodchnuta, stvrdil vlastní krví, zahynuv smrtí hrdiny v boji na půdě bratrského Slovenska...

*

Jan Šverma ve svém spisku odpovídá na mnoho otázek dnes tak hojně diskutovaných. Jsou tací,

SLOVANSKÁ MYŠLENKA — KREDO NAŠEHO LIDU

Náš český národ prožívá nyní nejtěžší dobu své pohnuté historie. To není jen národnostní útlak, co se dnes provádí v Čechách — to je nejbrutálnější útok na samu existenci českého národa, to je krvavé a vyhlazovací tažení proti všem Čechům. Kromě toho byly českému národu zasazeny kruté morální rány: Mnichov, kapitulace — to byly těžké morální otrěsy; byly to rány tím citelnější, protože postihly český lid právě v okamžiku jeho rozmachu.

A přes to vše se český lid nepodrobil německým okupantům! Neztratil ani na okamžik víru, že »český národ neskoná, že hrůzy pekla slavně překoná«. Je všecek prolnut hlubokým přesvědčením, že německá tyranie nad českými zeměmi je věcí přechodnou, dočasnou a že den svobody zase brzy zazáří nad našimi starými Hradčany. Toto své přesvědčení český lid neztrácel nikdy — ani tenkrát ne, když na rozkaz Němců se rozhoupaly všechny pražské zvonky »na oslavu« německého vpádu do Paříže a kdy se zdálo, že není na světě síly, která by mohla zastaviti pochod germánských dobyvatelů.

A ptejme se: odkud čerpal český lid svou sílu vy-

držet i v dobách nejtěžších? Odkud čerpal svou víru v blízké vítězství spravedlnosti a svobody? Jaké chová naděje do budoucnosti — jak si po tolika těžkých zkušenostech představuje v budoucnosti zajištění své národní svobody a státní nezávislosti?

Kdybychom dnes mohli nahlédnouti do duše českého lidu u nás doma, najdeme jistě všude na tuto otázku jednu a touž odpověď: český lid věřil a věří v sílu a moc slovanské vzájemnosti! Český lid věří, že slovanské národy a především samozřejmě veliký ruský národ nakonec porazí a zdrtí německé dobyvatele; český lid věří, že slovanské národy se konečně spojí pouty věrného přátelství, že se opřou o svého ruského bratra a zajistí svým budoucím pokolením klid, mír a rozkvet; český národ věří, že v této slovanské vzájemnosti najde pevnou základnu své šťastné budoucnosti.

Tato víra ve Slovanstvo jest hlavním zdrojem morální síly našeho lidu.

A tato víra v sílu a moc slovanské vzájemnosti, tato víra v budoucnost Slovanstva, má hluboké kořeny v celé naší národní historii. My, Češi, jsme se po bělohorské katastrofě těžce budili k novému národnímu životu. Neměli jsme národní šlechty, neměli jsme představitelů z řad vlivných bohatců, neměli jsme mocných přátel. A když jsme už vyšli na politickou arénu, musili jsme bít na všechny strany proti silným odpůrcům: proti habsburské monarchii, která nás tak dlouho dusila, proti německé dobytčinnosti, která po věky ohrožovala naši národní existenci, proti maďarským džentrikům, kteří mučili náš bratrský slovenský národ, na nějž jsme ve svém boji za svobodu nikdy nezapomínali.

A byla to vždy myšlenka slovanské vzájemnosti,

kteřá nám dávala sílu v těchto bojích. Tato myšlenka nám byla dána do vínku při našem národním probuzení; touto myšlenkou bylo prolno a nerozlučně spjata národní české vědomí širokých lidových mas; a tato myšlenka se vine jako červená nit celou naší novodobou politikou.

Podívejme se, jakou cestou kráčela naše česká politika během posledních sto let, abychom pochopili, jakou úlohu hrála slovanská myšlenka v těchto bojích — a jakou úlohu ona hraje dnes.

SLOVANSTVÍ A AUSTROSLAVISM V ČESKÉ POLITICE ROKU 1848

První generaci našich českých buditelů — Dobrovskému, Šafaříkovi, Jungmannovi, Kollárovi — připadl těžký úkol: probudit vlastenecké vědomí českého národa, který po Bílé hoře ztratil nejen svou nezávislost, ale také své politické a kulturní představitele a byl odsouzen k mlčení, k živoření. Naši buditelé našli pro svou neúpornou práci dvojí základnu. Především opírali se o lid: našli nadšené přijetí u drobného českého měšťanstva, které hospodářským vývojem té doby začalo hrát stále větší úlohu; chodili do vesnic, které zůstaly věrně českému jazyku a národnímu duchu. A za druhé, naši buditelé čerpali svou sílu z myšlenky slovanské vzájemnosti, která se právě zrodila v té době a zrodila se v české zemi; tuto myšlenku vnášeli do českého lidu, ukazující, že nejsme malým a ztraceným ostrovem, odsouzeným k záhubě v nepříteli nepřátel, ale že jsme součástí mohutného slovanského rodu, který ve svém sjednocení by představoval mocnou sílu v Evropě i v celém světě.

Tato buditelská práce dala našemu národu jasný charakter. Vytvořila v našem národě hluboké demokratické tradice, které byly ještě více zesíleny vzpomínkami na slavnou dobu husitskou, jež hrály značnou úlohu při národním probuzení. A vytvořila dále v našem národě hluboké slovanské tradice — možno bez nadsázky říci, že vědomí slovanské vzájemnosti se stalo nerozlučnou součástí českého národního vědomí a že tento stav trval a trvá po celou dobu naší novodobé historie.

A pak přišel rok 1848, rok velikých revolučních událostí. Český národ, sotva probuzený k novému životu, byl povolán rázem k tomu, aby vstoupil na politickou arénu, aby si našel své místo v tomto evropském vlnobití, aby pronesl slovo o své vůli a o svém dalším osudu. Rok 1848 můžeme proto považovati za počátek své české novodobé politiky.

Ovšem situace, kdy jsme bez zkušenosti musili svou politiku začínat, byla kromobyčejně těžká a složitá. Byla těžká a složitá zejména pro nás, pro Čechy. Všude kolem nás bylo plno mocných nepřátel a všude bylo plno úskalí.

Proti nám stála stará polofeudální habsburská monarchie. Pravda, ona byla značně oslabena vlnami revolučního příboje, ale přece jen stále byla mohutnou ozbrojenou mocí — byla jednou z hlavních opor evropské kontrarevoluce a čekala jen na okamžik, kdy by mohla se vši brutalitou potlačit demokratické síly a ustavit znovu absolutism. Při tom rakouští reakcionáři spekulovali především na národnostní rozpory v demokratickém táboře, které hnaly vodu na jejich mlýn.

Vedle nás Německo, rozvířené revolucí. A před německou demokratickou revolucí, aby mohla zvítězit

a aby mohla dát německému národu a celé Evropě jiný a šťastnější vývoj, stály veliké problémy: rozbít moc feudální reakce, zajistit demokratickou vládu lidu, vyřešit rolnickou otázku — a zajistit svobodu všem národům, které dosud byly německou reakcí utlačovány. Právě o tomto úkolu německé revoluce napsal tehdy Karel Marx svá památná slova: »Německo stane se tou měrou svobodným, v jaké míře dá svobodu sousedním národům.« — Ale německé měšťanstvo, které tehdy stálo v čele tohoto hnutí, ukázalo naprostou neschopnost k řešení otázek německé revoluce; co se národnostní otázky týče, projevovalo jedinou snahu: státi se dědicem národnostního útlaku, prováděného dosud německými feudálně reakčními kruhy, při čemž své utlačovatelské snahy uplatňovalo především vůči slovanským národům.

Na jihovýchodě plápolal oheň maďarské revoluce, která v boji proti habsburské monarchii představovala značnou sílu. Ale ani toto hnutí neznamenal pro Slováky nic dobrého: bylo vedeno maďarskou šlechtou, která samozřejmě neměla sebemenší pochopení pro národnostní požadavky a práva slovanských národů — bylo vedeno pod praporem »svatoštěpánské koruny«, která byla žalářem pro mnohé slovanské národy, především pro Slováky.

A pak tu byly slovanské národy. Mnohé slovanské národy, stejně jako Češi, dělaly ve víru revolučních událostí své první kroky do politického života. Poláci, kterým zůstala zachována jejich národní šlechta, povstali do boje proti carskému útlaku. A tento carský útlak, který dusil také největšího a nejmocnějšího bratra slovanské rodiny — veliký ruský národ, byl největší překážkou slovanské vzájemnosti a slovanské politiky. Všichni Češi jako vlastenci milovali

Rusko, čerpali z jeho kulturního bohatství, v mocném ruském národě viděli hlavní oporu svých národnostních snah a proto tak nadšeně vítali ruská vojska, táhnoucí v dobách napoleonských válek několikrátě českou zemi; ale čeští vlastenci, jako demokraté se nemohli smiřovati s carským režimem, který byl jedním z hlavních pilířů evropské kontrarevoluce a který i myšlenku slovanské vzájemnosti zvrátil v panslavismus — v reakční imperialistické snahy »sjednotit« slovanské národy pod žezlem carské despotie.

Jak je z uvedeného vidět, pro českou politiku nebylo nikterak snadné nalézt pro český národ cestu v této složité situaci, vyhnouti se nebezpečím, která se všech stran českému národu hrozila.

František Palacký, který byl nejenom velikým historikem, ale také prvním všeobecně uznávaným politickým vůdcem našeho znovu vzkříšeného národa, snaží se řešiti tyto rozpory a dává českému národu první koncepci jeho mezinárodního postavení. Palacký se staví rozhodně proti Německu: odmítá pozvání do německého národního shromáždění ve Frankfurtu, odmítá spojit osudy českého národa s německou revolucí, obává se, že německé měšťanstvo, které toto revoluční hnutí představovalo, by po svém vítězství uplatňovalo starou německou dobytelskou politiku, namířenou především proti Slovanům. Ale Palacký také nechce, aby se Čechy staly gubernií ruské »universální monarchie«, jak často nazýval carský absolutism. Palacký vytyčuje před českým národem novou a svéráznou koncepci: hlásá sjednocení všech rakouských Slovanů, aby touto sjednocenou slovanskou silou bylo Rakousko změněno a přebudováno — aby bylo vytvořeno federativní Rakousko, v němž by osvobozené slovanské národy měly přirozenou převahu a které by tak nabylo charakteru slovanského státu.

Ve svém památném dopisu do Frankfurtu, ve kterém odmítá pozvání, aby se zúčastnil prací přípravného výboru německého parlamentu, Palacký píše: »Pozvednu-li zraku svého za hranice české, pudí mě historie a přirozené příčiny k tomu, abych neobracel je do Frankfurtu, ale do Vídně a tam bych hledal ono ústředí, ježto se k tomu hodí a povoláno jest, aby ujistilo a hájilo národu mému pokoj, svobodu a právo...« — A druhý nejvýznamnější vůdce soudobé politiky, Karel Havlíček Borovský k tomu dodává: »Náš spolek je ale Rakousko. Tu jsme se svými slovanskými bratry, s Ilyry a Poláky pohromadě a zde budeme míti vždy přirozenou převahu, kdežto ve Spolku německém bychom jenom malinký příměsek byli, určený k zahynutí, k zaplavení od Německva.«

Tato myšlenka — myšlenka »rakouského slovanství« — byla v této době politickou koncepcí skoro celého českého tábora, i když v otázce o tom, jakými cestami a jakými methodami má tento »přerod Rakouska« býti proveden, byly hluboké rozpory. Ty rozpory se zejména jasně projevily v době pražských červnových bouří, kdy čeští studenti a spolu s nimi i mnozí čeští dělníci stáli na barikádách, zatím co veliká část české veřejnosti stála stranou těchto revolučních událostí a většina českého měšťanstva se vyslovila otevřeně proti nim.

A myšlenka »austroslavismu« stála v popředí i při jednání prvního slovanského kongresu, který se sešel v Praze. Pravda, Bakunin na tomto sjezdu navrhoval jiné cesty: snil o tom, že revolučním bojem sjednoceného Slovanstva bude smeten carism i habsburská monarchie a že tak budou vytvořeny základy k vybudování bratrského svazku všech svobodných slovanských národů. Ale ruský absolutism byl tehdy ještě neotřesen, demokratické síly ruského národa

i ostatních slovanských národů byly tehdy ještě příliš slabé — a proto tato myšlenka demokratické slovanské vzájemnosti byla v této době neskutečná, utopická.

A tak základnou české politiky se stává »rakouské slovanství«, které jest pokusem, jakýmsi »dílčím řešením«, překlenouti propast mezi snahami českého lidu naléztí záštitu své národní existence ve slovanské vzájemnosti — a mezi jeho odporem proti carské »absolutní monarchii«.

Ale i tato posice české politiky byla plna rozporů. Idea »svobodného, federativního a slovanského Rakouska« zůstávala zbožným přáním — a skutečností bylo Rakousko, ovládané stále habsburskou monarchistickou reakcí, která jen čekala na vhodný okamžik, aby zlikvidovala všechny ústupky, udělané pod tlakem revolučního hnutí, a aby zase nastolila starý absolutism. A využívši váhavosti demokratických činitelů, využívši zejména národnostních rozporů, reakce již po červnových pražských bouřích posílila v Čechách svou moc. O radikálním řešení české otázky, o ustavení českého státu v rámci federovaného Rakouska se přestává už mluvit. Pod tlakem nových poměrů přestávají o tom mluvit i čeští poslanci, kteří vstupují na říšský sněm v Kroměříži. Tobolka ve svých »Politických dějinách« líčí posici české delegace na kroměřížském sněmu těmito slovy: »Čeští poslanci, když vstoupili na říšský sněm, nebyli zastánci státoprávního programu, k němuž se hlásili na počátku revolučního hnutí českého. Před vstupem na říšský sněm poznali, že program ten nebylo lze provést, poněvadž se vláda vzdala myšlenky organiso-

vati Rakousko na základě historických celků... Na prvním říšském sněmu neprovozovali Čechové státoprávní politiku. Nemluvívali také o království českém nebo o české koruně, nýbrž v duchu předbřeznovém o české provincii.«

A po porážce vídeňské revoluce a po likvidaci maďarské vzpoury se rakouská habsburská reakce odhodlává k rozhodnému úderu. Dne 4. března roku 1849 rakouská vláda přerušila dlouhou parlamentní diskusi o konstituci prostě tím, že novou konstituci nakomandovala. Byla to samozřejmě konstituce úplně centralistická, podle níž hlavní moc nevychází z lidu, ale přináleží dynastii a trůnu. A ani tato oktrojovaná konstituce nemá dlouhého trvání; v listopadu roku 1850 jest i tato ústava zrušena a je docela otevřeně proklamováno znovuustavení absolutismu.

V Čechách bylo všude velké zklamání, nastala tuhá persekuce. Český politický život je úplně potlačen — radikálně demokratická strana je rozdrvena. Palacký je umlčen a vytlačen i z Musejního výboru, Havlíčkův tisk je zakázán a Havlíček je násilím odvezen do Brixenu. Dusno bylo v Čechách pod tlakem Bachova absolutismu — těžko se žilo po pádu tolika nadějí. Zdeněk Nejedlý, líče atmosféru v českých kruzích v tomto období, píše: »Naši lidé, poděšení bezohledností absolutismu, počali se schovávat, jiní, tím i v sobě zmateni, zapírali, co vyznávali krátce před tím, jen aby neupadli v podezření, a jiní horečně, aby tento svůj obrat přímo dokázali, počali dokonce udávat nebo jinak překážet těm, kteří si zachovali i nyní ještě trochu sebevědomí a zásadní i osobní hrdosti.«

Takové byly konce prvního našeho národního rozmachu — takový byl bankrot »austroslavismu«, který byl první národní i státoprávní koncepcí naší české politiky.

ČESKÁ POUŤ DO MOSKVY ROKU 1867

Jiskřička nadějí zasvitla pro české politiky ještě v šedesátých letech, kdy po rakouských porážkách u Magenty a Solferina nastává určitý obrat k ústavnímu životu. Ve Vídni se schází »říšský sněm«, jehož členem je zvolen Rieger, a »panská sněmovna«, jejímž členem je jmenován Palacký. Znovu se tu z úst českých politiků ozývají projevy o nutnosti přebudování Rakouska na federalistický základ a o nutnosti uznání práv českého národa. Rakouský císař dokonce sám přislubuje, že těmto požadavkům bude vyhověno a že jeho korunovace na českého krále bude toho výrazem. — Ale tyto naděje neměly dlouhého trvání a císařské sliby byly brzy zrazeny. Roku 1867 — po válce rakousko-pruské — je proklamována císařem nová konstituce, ale o federativním a svobodném Rakousku, o jakém snili hlasatelé »austroslavismu«, nemůže býti ani řeči: rakouský centralism jest sice rozbit, ale je nahrazen dualismem, který znamená zvýšení národnostního útlaku rakouských Slovanů a kterým jsou provždy rozbity všechny naděje na to, že by přirozená převaha Slovanů v Rakousku mohla se kdy politicky uplatnit. Národnostní útlak rakouských Slovanů se rozděluje na dvě kategorie: část Slovanů zůstává pod jařmem německé Vídně — a druhá část je přenechána brutálnímu útlaku se strany maďarské šlechty.

A v této situaci, kdy myšlenka »austroslavismu« je tak neslavně pochovávána, česká politika hledá oporu na východě, hledá oporu u nejmocnějšího slovanského bratra — v Rusku. Rozhořčení celé české veřejnosti je tak veliké, že je zatlačován do pozadí i odpor proti carskému režimu. — »U nás je to jako

na váze« — pravil jednou dr. Rieger, když polemisoval proti obviňování Čechů z panslavismu — »tlačte rakouský čechismus dolů, půjde panslavismus nahoru.«

A tak roku 1867, když rakouský císař ve své trůnní řeči oznámil zavedení dualismu, jest organizována proslulá »česká pouť do Moskvy«, která způsobila mnoho poplachu v rakouské monarchii a mnoho pozornosti v celém světě. Na této akci se sešly obě tehdejší české politické strany: Mladočeši i Staročeši. A do Moskvy jeli skoro všichni významní představitelé českého veřejného života: Palacký, Rieger, dr. Julius Grégr, Mattuš, K. Jaromír Erben a řada jiných. Společně s Čechy jeli tehdy do Moskvy i významní slovenští pracovníci — dr. Mudroň, předseda Slovenské matice dr. Jan Jesenský, redaktor A. Radlinský a jiní.

Popudem k tomuto zájezdu byla návštěva národopisné výstavy v Moskvě, která byla uspořádána za předsednictví velkoknížete Konstantina. Ale každému bylo jasno, že zájezd předních českých pracovníků do Moskvy není žádnou »kulturní exkursí« — že je to významná politická demonstrace celého českého národa. Vždyť k tomuto zájezdu do Moskvy došlo těsně po ohlášení rakousko-uherského dualismu a po památném »státoprávním prohlášení« českých poslanců, které vydali dne 13. dubna 1867 a ve kterém odmítli účast i na zemském českém sněmu. Zájezd do Moskvy je nutno proto chápati jako významné politické gesto českého národa.

Ovšem to oficiální carské Rusko, do něhož česká delegace odjížděla, nemohlo ani v nejmenším uspokojiti její naděje a očekávání. Emanuel Vávra, spolupracovník »Národních listů«, který se zúčastnil tohoto zájezdu, píše o svých dojmech toto: »Samí pá-

nové kolem nás a nepustí nás s očí a rukou. Jedni jdou a jiní přijdou a jsme jako v pasti, nestýkájíce se s lidem, leda jako v letu a mimochodem. Vidíme tedy jen kabát, řekl bych uniformu Ruska, ale tělo ne.« — A ta »carská uniforma« se chovala k české delegaci dosti chladně. Pravda, Češi byli tehdy přijati i carem, ale ten byl velmi zdrženlivý — vždyť pro něho každá demonstrace proti »monarchům od Boha daným«, byla věcí nejvyšší zločinnou a odpornou. A došlo dokonce k malému skandálu, když dr. Rieger se na jednom z moskevských projevů ujal Poláků proti carskému útlaku.

Je jisto, že čeští lidé byli při tomto svém zájezdu do Moskvy naplněni pocity hodně smíšenými. Viděli Rusko, ohromnou a mocnou zemi, obývanou ruským lidem, Čechům tak blízkým a Čechy tak milovaným. Ale viděli i tíhu carského útlaku, který poutal tuto zemi a srážel tvůrčí sílu ruského národa. Pochopili, že bude třeba ještě času a velikých událostí, aby dozrály podmínky k rozmachu myšlenky slovanské vzájemnosti, ve kterou skládali tolik nadějí a která bez ruského národa — bez svobodného ruského národa! — byla nemožností. Tyto pocity přišly k výrazu i ve slovech Palackého, který ve svém moskevském projevu pravil: »My v tichosti jen zatím postupme a dozrajme, aby včas, kdy cizí ruce by nám na hrdlo sáhly, Slované co obr se jevíli, jehož netušené velikosti a síly vrah se lekne.«

A tak možno říci, že i tato »česká pouť do Moskvy«, která byla demonstrací Čechů proti rakouskému útlaku a jakýmsi náběhem k nové koncepci naší české politiky, ukázala znovu nepřekonatelnou překážku, která tehdy bránila jakémukoliv uplatňování myšlenky slovanské vzájemnosti: rozpor mezi osvobozenec-kými a demokratickými snahami českého národa i ji-

ných slovanských národů a mezi carskou »univerzální monarchií« s jejím ultrareakcionářským a imperialistickým charakterem.

ČESKÁ POLITIKA PŘED PRVNÍ SVĚTOVOU VÁLKOU

Habsburská monarchie, rozdělená nyní na rakouské »Předlitavsko« a uherské »Zalitavsko«, zůstala i po této reorganizaci zemí hlubokých rozporů. Pravda, Rakousko prodělává přitom hluboké hospodářské a sociální změny: rozvojem průmyslu se zvyšuje váha i význam měšťanstva — zejména ovšem měšťanstva německého — a pomalu se rozvíjí i konstituční život, který je ovšem až do konce podvazován proslulým »čtrnáctým paragrafem«, dávajícím panovníkovi kdykoliv možnost použití absolutistických prostředků. A národnostní útlak, který je rozdělen na obě části dualistické monarchie, je příčinou ustavičného neklidu, zdrojem nepřetržitých vnitřních bojů — a konec konců úplného rozvratu říše.

Před naší českou politikou byly v této době postaveny nové problémy. Nebylo tak velikých, světoděj- ných událostí, aby českému národu byla dána příležitost rozhodovati o svém osudu a řešiti základní otázky národní svobody nebo docela svoji státní existenci. Celá česká politika se točí kolem otázek, jak upravit poměr ke stávajícímu režimu a jakými prostředky se v dané situaci domoci zlepšení národního postavení. A pokud se těchto prostředků týče. česká politika kolísá často od krajnosti do krajnosti: od »principiální nesmiřitelnosti« proti rakouskému centralismu, která byla kredem české politiky za

dlouholeté »české pasivity« — až k docela oportunistické podpoře některých rakouských vlád, která byla odměňována drobnými ústupky jazykovými a školskými, hospodářskými a správními.

Tyto každodenní starosti a drobné boje o ústupky zatlačovaly do pozadí všechny myšlenky na velkorysé řešení národních osudů a vtiskly ráz celé české politice této doby. Zdeněk Nejedlý ve své knize o T. G. Masarykovi, líče politické ovzduší této doby, píše: »Horovalo se o státním právu, ale nikdo se o jeho uskutečnění již ani nepokoušel. Denní politika se starala o subvence, místa v úřadech, jazykovou praxi a jiné takové věci, a naprosto ne o otázky státoprávní. O těch se řečnilo jen při zvláštních příležitostech, při odhalování pomníků a pod. Tu, mezi svými, před »národem« se o překot vynášelo státní právo, ale ve Vídni, na vlastním politickém bojišti, se pro ně nehnulo prstem.«

A možno říci, že takto jednaly obě tehdejší vedoucí občanské české strany: Staročesi a Mladočeši. Pravda, byly mezi nimi úporné spory o taktiku, kterou je třeba uplatňovati při vymáhání ústupků se strany rakouské vlády, při čemž staročeská strana, která byla spjata se změstáctělou šlechtou, projevuje více smířlivosti vůči polofeudálnímu rakouskému systému než Mladočeši. Ale v zásadních otázkách, v otázkách naší národní české koncepce, nebylo mezi oběma stranami žádných podstatných rozdílů. Vždyť sám Masaryk, který vyšel z mladočeské strany, napsal, že... »i vynikající mladočeští poslanci dovedou bona fide povědět, že program mladočeský se neliší od staročeského«.

V této době vystupuje v naší české politice také nový činitel: organisované české dělnictvo. Národ-

nostní otázka byla samozřejmě jednou z nejožehavějších otázek českého dělnického hnutí, byla také základnou dlouholetých bojů mezi autonomisty a centralisty, vedených o organizační formu rakouského sociálně demokratického hnutí. České dělnické hnutí, zdůrazňovavší vždy svoji věrnost české národní věci, vystupovalo často proti planým frázím o »státním právu«, které byly v tak příkrém rozporu s oportunistickou politikou českých občanských stran; takový byl smysl prohlášení českých sociálně demokratických poslanců na Říšské radě ve Vídni roku 1897, jež způsobilo v českém politickém životě ohromný rozruch a bylo bezprostřední příčinou roztržky dělnického hnutí. Ale, pohříchu, ani české dělnické hnutí nedovedlo vytyčiti před lidovými masami jasnou cestu národně osvobozenického boje proti rakouskému útlaku. Oportunismus, který v této době prolíná celé západoevropské dělnické hnutí, projevuje se i v českém dělnickém hnutí — a to samozřejmě i při »řešení« národnostní otázky. Brněnský sjezd sociální demokracie, konaný roku 1899, vytyčuje požadavek, aby »Rakousko bylo přebudováno na demokratický, národnostní spolkový stát« — a smiřuje se tak s existencí Rakouska! A žofínský sjezd sociální demokracie, konaný roku 1913, jde ve své smířlivosti ještě dále a vytyčuje program »kulturní národnostní autonomie«, vypracovaný Otto Bauerem.

Správně se tehdy Stalin obrací s ostrou kritikou proti národnostnímu programu rakouské — i české — sociální demokracie a píše: »Rakušané chtějí uskutečnit »svobodu národů« pomocí drobných reforem, pomalým tempem. Když navrhnou národnostní autonomii jakožto praktický prostředek, vůbec nepočítají s radikální změnou, s demokraticko-osvobozenickým hnutím, které v jejich perspektivách vůbec chybí«.

(Stalin: Marxismus a národnostní a koloniální otázka, strana 22, české vydání »Svoboda« Praha.)

Jak je ze všeho uvedeného vidět, naše česká politika — ať již byla představována českými občanskými stranami, ať již byla spolutvořena českým dělnickým hnutím, nevytyčuje v tomto období před českým národem žádných smělých perspektiv a není založena na žádné pevné a jasné české národní a státní koncepci. Vždyť myšlenka úplného národního osvobození, myšlenka ustavení samostatného státu chybí v této politice úplně. Ale přes to všechno, kdykoliv česká politika naráží na mezinárodní problémy, kdykoliv Češi hledí za hranice své země, tu vždycky se slovanská myšlenka projevuje v české politice jako živoucí síla. Myšlenka slovanské vzájemnosti se i v tomto období vine jako červená nit celým českým politickým i kulturním životem a hraje velikou úlohu zejména v těch okamžicích, kdy významnými světovými událostmi jsou zatlačovány do pozadí denní otázky vnitropolitického života.

Česká politika byla a zůstávala slovanskou politikou, pokud šlo o řešení mezinárodních otázek. To se projevilo obzvláště jasně v době rusko-turecké války, vedené roku 1878; tehdy celá česká veřejnost velmi bouřlivě projevovala své sympatie k Rusku — po celé české zemi se oslavovala ruská vítězství a osvobození Srbska a Bulharska od tureckého jařma. A když roku 1879 byl uzavřen spolek mezi Německem a Rakouskem, a Rakousko vystupuje otevřeně jako odpárc Rusa a jako hlavní překážka sjednocení Jihoslovanů, tu tento mezinárodní rakouský kurs naráží na odpor celého českého národa i všech českých politiků. To bolka ve svých »Politických dějinách«, líče posici české politiky co se mezinárodních problémů týče, píše: »Čeští politikové . . . uznávali váhu národnostní

ideje v zahraniční politice, cítili jako Slované s Ruskem, stáli na jeho straně proti Rakousku v balkánské otázce, spatřovali v okupaci Bosny a Hercegoviny klín, vražený do tvořící se jednoty jihoslovanské . . . Z národnostních důvodů se báli velkého, sjednoceného Německa, aby neohrožovalo český národ, a vzpírali se proto každému sblížení Rakouska s Německem.«

A poměr k myšlence slovanské vzájemnosti, která zůstávala základním kamenem naší mezinárodní orientace, byl předmětem mnohých vnitřních sporů v českém politickém táboře. Mladočeši, napadající ostře staročeskou vládní politiku, obviňovali Staročechy nejednou z toho, že »zrazují Slovanstvo«, že mlčí a že dokonce schvalují rakouskou vládní politiku, namířenou proti Slovanstvu. A ve volebním manifestu mladočeské strany z roku 1891, kdy Staročesi byli ve volbách rozdraceni a kdy se Mladočeši stali vedoucí stranou českého měšťanstva, jest myšlenka slovanské vzájemnosti vytyčena jako jedna z hlavních programových zásad.

A i realistická strana, která u nás vznikla na sklonku devatenáctého století a v níž se pod vedením Masaryka soustřeďovala pokroková česká inteligence, věnovala velikou pozornost slovanským problémům, třeba byla u nás průkopníkem myšlenek západoevropské demokracie. Navrhovala dokonce, aby se zřídil zvláštní orgán, v němž by se vzájemnost rakouských Slovanů projevovала: občasně schůze představitelů všech slovanských národů Rakouska. Přední činitelé realistické strany znali a seznamovali se se slovanským světem, měli čilé styky s veřejnými pracovníky ostatních slovanských národů — vždyť kniha o Rusku jest nejobsáhlejším dílem T. G. Masaryka.

A jaký ohromný ohlas našly v české politice a v celém českém veřejném životě bouřlivé události roku

1905 v Rusku! Již za rusko-japonské války se rozpoutaly v Čechách prudké boje o stanovisko k této válce — o stanovisko k carismu a k jeho politice. A když ruský lid se pozvedl v mohutném revolučním rozmachu, tu celý český národ žije ve znamení těchto událostí. Ruskou revoluci vítá nadšeně české dělnictvo, které samo povstává do boje za svá práva; ruskou revoluci pozdravují všechny vrstvy českého lidu. A pozdravují ji nejen proto, že posilovala demokratické snahy českého lidu, ale také proto, že to bylo mocné pozdvižení bratrského, slovanského národa, že český lid spatřoval v ruské revoluci tu sílu, která je s to smést hlavní překážku slovanské vzájemnosti — carský absolutismus, a která je schopna otevřít všemu Slovanstvu cestu ke slavné budoucnosti.

Po ruské revoluci myšlenka slovanské vzájemnosti v české politice nabývá nového významu. Roku 1908, v době pražské výstavy, jest v Praze uspořádán »vše-slovanský kongres«, jehož se zúčastňují nejen představitelé rakouských slovanských národů, ale také hosté ze Srbska, z Bulharska a z Ruska. Tento kongres se sice zabýval otázkami kulturní slovanské spolupráce, ale byl provázen politickými projevy a demonstracemi, které daleko přesahovaly jeho rámec — není náhodou, že v prosinci roku 1908, kdy propukly demonstrace proti anexi Bosny a Hercegoviny, se situace tak přiosvětila, že bylo v Praze vyhlášeno stanné právo.

A tak i v tomto období poměrného klidu, vyplněném všedními starostmi o hospodářské a kulturní otázky dne, myšlenka slovanské vzájemnosti — a především láska k bratrskému ruskému národu — zůstává stále živá v duších českého lidu jako skrytý oheň, který vyšlehná v mocnými plameny v každém okamžiku, kdy významné události jsou předzvěstí toho, že

se i pro náš národ blíží doba velkého a osudového rozhodování.

SVĚTOVÁ VÁLKA 1914—18 A NÁŠ BOJ ZA SVOBODU. VÝZNAM RUSKÉHO ŘÍJNA

A tato doba konečně nadešla! Roku 1914 rozpoutala se po celé Evropě strašná bouře války. Ona zalila celý svět strašlivým utrpením a bezměrnými strastmi; ale ona dala lidovým masám všech národů historickou příležitost, aby smetly temné moci minulosti a aby vzaly svůj osud do vlastních rukou.

Český lid od prvního okamžiku války nalezl jednoznačně své místo: postavil se proti Rakousku! Těžké zkušenosti posledních desetiletí i nesčetná zklamání přispěla k tomu, že na počátku světové války nebylo mezi českým lidem již žádných ilusí o tom, že by snad v rámci Rakouska a nějakým kompromisem s rakouskou mocí bylo možno zajistiti a zlepšiti naši národní existenci. Všechn český lid byl prolut vědomím, že Rakousko musí zemřít, aby český národ mohl žíti jako národ svobodný a státně samostatný.

A český lid již na samém počátku války vytyčil jasnou národní koncepci: věřil, že ruské zbraně mu přinesou svobodu a že slovanská vzájemnost, opírající se především o moc ruského bratra, bude její pevnou základnou a záštitou. Těmito nadějemi žil celý náš národ: čeští vojáci, oblečení násilně do rakouských uniforem, přecházeli houfně k Rusům jako k rodným bratrům, aby společně s nimi bojovali proti Rakousku a za svobodu svého národa; lidé doma čekali netrpělivě na den, kdy ruská vojska — jako

kdysi armáda Suvorova — se objeví na hranicích české země, přinášejíce jí svobodu.

Takové byly naše národní naděje na počátku první světové války; taková byla naše česká národní koncepce, vyrostší přímo z duše našeho lidu.

Pravda, naše oficiální česká politika se chovala trochu jinak, daleko zdrženlivěji a opatrněji. České měšťanstvo, třebaže bylo naladěno protirakousky, nebylo ochotno nésti risiko národně-osvobozenického boje tak odhodlaně jako lidové masy. Čekali na další vývoj událostí — kolísalo. A toto jeho postavení se projevovalo i v české politice: velmi mnozí čeští politikové se tvářili rakousky, podpisovali dokonce mnohá loyální prohlášení pro Rakousko — a teprve později, na samém konci války, když již rakouská moc se otřásala v základech, svlékali opatrně kožich svého oportunismu, dobře se dívajíce, zda slunko svobody vyšlo již natolik, aby se při tom nenastydli.

Ale našli se i v naší české politice mužové, kteří již na samém počátku války odhodlaně vystoupili proti Rakousku a směle vytyčili myšlenku úplného národního osvobození a ustavení samostatného státu. Mnozí odešli do ciziny, aby tu tlumočili vůli českého lidu a aby tu hledali českému národu spojence v boji za svobodu. Taková byla cesta T. G. Masaryka, pod jehož vedením český národ dovršil ustavením samostatného státu svou strastiplnou politickou pout, zahájenu národním probuzením.

Ale když tak po prvé zas po dlouhé době útisku byla věc české národní a státní nezávislosti postavena na mezinárodním foru, ihned se vyskytla otázka: kam se má český národ zařadit na této mezinárodní aréně — jakým směrem má upnutí své snahy po dobytí své národní svobody a po zajištění své státní existence?!

Naše národní tradice dávaly na tuto otázku jednoznačnou odpověď: byly uplatněny duchem slovanské vzájemnosti — byly prolunuty láskou a vírou v pomoc ruského bratra. Takové byly také představy a snahy českých lidových vrstev o dobytí a zajištění státní nezávislosti. Ale zde znovu vyvstal rozpor, který byl a zůstával osudovou překážkou slovanské vzájemnosti: rozpor mezi demokratickými snahami českého národně osvobozenického hnutí — a mezi ruským carismem, představitelem nejčernější reakce. A proto také v této době po prvé se vši ostrostí vyvstávají v české politice diference mezi »východní« a »západní« orientací. Někteří čeští politikové — a byl to zejména český poslanec Dürich, který na samém počátku války odejel do Ruska — přizpůsobil se úplně reakčnímu carskému režimu, což způsobovalo mnoho rozmíšek v českém zahraničním odboji. Oficiální vedení českého zahraničního odboje v čele s Masarykem se stále více orientuje na západ, na Francii a Anglii.

Ale během války dochází k světodějně události, která rázem změnila celou situaci. Ruský národ mohutným rozmachem svých sil svrhl carský režim, zničil všechny jeho imperialistické tužby, pochoval na věky carský reakční »panslavism« a na místě carského žaláře lidu i národů vybudoval nový stát — stát skutečně demokratický, stát sociální spravedlnosti a národnostní svobody. Ruská revoluce, jejíž význam a jejíž dosah mnoho lidí na světě teprve teď začíná chápat, zapůsobila rázem na celý svět, na všechny národy — zapůsobila mocně a hluboce na náš český národ a na jeho osvobozenický boj. Především, ruská revoluce postavila ne slovy, ale odhodlaným činem, právo sebeurčení všech národů, včetně ustavení jich státní existence, na pořad dne — ona dala národně osvobozenickému boji všech potlačovaných ná-

rodů světa pevný základ a jasný cíl a vytvořila živoucí a nádherný příklad nového, bratrského poměru svoobodných národů. A za druhé, ruská revoluce dala popud k ohromnému rozmachů lidového hnutí na celém světě — lidového hnutí, ve kterém hlavní úlohu hrálo dělnictvo a které si postavilo za cíl zničit imperialistický útlak do všech důsledků. Tento vliv ruské revoluce spatřujeme i v našem českém osvobozenec-kém boji: český domácí odboj se rychle rozmáhá — české dělnictvo nastupuje do odhodlaných revolučních akcí a již na jaře roku 1918 jde vlna velikých stávek, které se proměňují ve všenárodní bojovná vystoupení a které přispěly nemalou měrou k pádu Rakouska a k osvobození našeho národa.

Možno proto směle říci: bez ruské revoluce, bez jejích osvobozenec-kých činů a bez jejího příkladu, kterým byly rozpoutány ohromné lidové síly v celém světě, aby otázka osvobození malých národů — a tedy i otázka osvobození našeho českého národa — nebyla postavena a řešena ani tak, jak se to stalo na konci první světové války.

Ale ruský národ, zničiv všechny formy útlaku a přejev pevně vládu věcí svých do vlastních rukou, předhlonil politicky celý ostatní svět, stanul na předním místě v boji za lidský pokrok a soustředil proti sobě nenávisť a zlobu reakčních skupin, které proti němu zahájily otevřený boj a organisovaly proti němu nesčetné pikle. K tomuto tažení proti ruské revoluci se mezinárodní reakce snažila zneužít i naše české osvobozenec-ké hnutí. Pod jejím vlivem došlo k bojovnému vystoupení československých legií v Rusku — k bojům, které tvoří nejtragičtější událost našeho prvního zahraničního odboje a které jsou v úplném rozporu s hluboce demokratickým duchem našeho národa. Další vývoj událostí v českém odboji, ros-

toucí bouřlivý odpor českých lidí proti té úloze, do níž byli postaveni, dokazuje znovu a jasně, že český lid — i když jej lze přechodně oklamati — není možno nikdy trvale proměnit v bezduchý nástroj reakce. Toto poučení o svém skutečně demokratickém charakteru dá český lid jistě i v budoucnosti každému, kdož by se pokoušel postaviti jej proti věci lidského pokroku.

Světová válka končí splněním staré české tužby: organisováním samostatného československého státu. Ale situace, v níž se Československo zrozuje, jest velmi složitá. Samostatné Československo jest plodem mnohaletého úsilí českého a slovenského národa, jest výsledkem těžkého národně osvobozenec-kého boje, který zejména na sklonku světové války pod vlivem ruské revoluce — dosáhl svého nejmocnějšího rozmachu; ale při ustavení Československa a při jeho prvých krocích na mezinárodní arénu uplatňuje se také vliv západních mocností, které po skončení války měly v Evropě hlavní slovo. A tato skutečnost určuje také mezinárodní postavení Československa. Mezinárodní základna, na které je Československo budováno, nemá nic společného se starou slovanskou koncepcí české politiky. Česká politika, pokud je representována českým měšťanstvem, hledá a nalézá novou koncepci národní a státní politiky — obrací se na západ. Československo buduje základnu své bezpečnosti na spojeneckých závazcích se západem, především na smlouvě o vzájemné pomoci s Francií, kterážto smlouva se stala osou československé poválečné politiky. Československo hledá oporu své existence, svého klidu a míru v aktivní účasti ve »Společnosti národů«, která v poválečných letech čerpala svou autoritu z moci a síly vítězné Dohody. A kromě toho je Československo iniciátorem

»Malé dohody«, která se stala důležitou součástí »francouzského systému bezpečnosti«.

A tak český národ, který pod praporem slovanské vzájemnosti prožíval dobu svého probuzení, pro něhož myšlenka slovanské vzájemnosti byla hlavní oporou v dobách bojů proti útlaku a za svobodu a pro jehož osvobození bratrský ruský národ přispěl tak vydatnou hřivnou, nastupuje v dobách své samostatné státní existence novou cestu, která v minulosti české politiky nemá žádných kořenů a tradic.

BOJ ZA OBRANU REPUBLIKY A TRAGEDIE MNICHOVSKÁ

Od doby, kdy byla ustavena Československá republika, uplynulo teprve čtvrt století. Čtvrt století je v dějinách národa krátká doba — a přece tato krátká doba stačí, aby dala poučení pro nás i pro všechny budoucí generace našeho národa. Za tohoto čtvrtstoletí jsme dvacet let žili samostatným státním životem a po pět let žije náš národ v takovém útisku, jaký nemá příkladu v našich dějinách, tak bohatých utrpením. Tyto skutečnosti nutí nás k tomu, abychom se hluboce zamyslili nad minulými cestami české politiky — abychom se hluboce zamyslili nad tím, jakými cestami jíti dále, chceme-li pro budoucnost ušetřit svůj národ podobných zkoušek a podobných muk, jaké prodělává nyní.

Poválečný systém, o kterém se mnozí domnívali, že nám zaručuje národní a státní existenci a dokonce snad »věčný mír«, ukázal brzy svou vratkost, z níž se rodily ustavičné krise. A nejhlubší krise pováleč-

ného systému přišla v tom okamžiku, kdy německá dobytvačnost znovu vystoupila na scénu evropské a mezinárodní politiky a když představitelem německého imperialismu se stal hitlerovský fašism, který jako hlavní síla světové kontrarevoluce nalézal oporu u všech skupin mezinárodní reakce.

A v té veliké krizi, v níž šlo o evropský mír a o naši národní a státní existenci, český lid znovu prokazuje sílu svého vlastenectví a sílu svého demokratismu. Nedbá rád těch reakcionářských zbabělců a zrádců, kteří nám už dávno před Mnichovem hlásali, že se musíme »přizpůsobovat a podřizovat«. Český národ ve své ohromné většině stojí pevně na posici obrany své státní nezávislosti, na posici obrany demokracie. A jako vždycky v dobách těžkých zkoušek, český národ hledá záštitu na východě, obrací se k bratrskému ruskému národu.

Roku 1935 Československo uzavírá smlouvu o vzájemné pomoci se Sovětským svazem. Pravda, působnost této smlouvy jest značně oslabována tím, že je podmíněna spojeneckou smlouvou s Francií. Ale přece význam této smlouvy jest ohromný — jak pro mezinárodní politiku, tak i pro naši českou politiku. Touto smlouvou se nově formuje mezinárodní postavení Československa: Československo se stává důležitým činitelem v boji za »kolektivní bezpečnost«, která byla poslední šancí na záchranu evropského i světového míru. A spojenecká smlouva se Sovětským svazem má veliký vliv i na vnitropolitický život Československa: myšlenka bránit republiku a demokracii ve spolku s mocným ruským bratrem elektrisuje celý národ a stmeluje všecken český lid v pevnou jednotu. A tak právě tyto pohnuté doby jasně ukázaly, jak slovanská myšlenka, vyjádřená především láskou k ruskému národu a naplněná duchem pokroku a svo-

body, je živoucí v duši českého lidu a je drahá jeho srdci.

A pak přišla největší tragedie našeho národa: v době největšího rozmachu národních sil na nás dopadl úder mnichovský. Reakční kruhy na Západě roz-bily »kolektivní bezpečnost« a bez jakýchkoli skrupulí obětovaly Československo svým kontrarevolučním protisovětským piklům. V naší československé poli-tice nastala krize: většina z těch, kdož do této doby stáli na stanovisku obrany republiky, kapitulovala — a reakční kruhy, mezi nimiž bylo mnoho přímých agentů německého fašismu, se snažily využití této »konjunktury« a z národního neštěstí těžiti pro své temné a protilidové cíle.

Náš národ prožíval v těchto dobách strašlivá zkla-mání. Zrazovali nás staří spojenci, s jichž pomocí bylo počítáno; hroutila se celá »západní koncepce«, která byla základnou československé poválečné politiky. Ale přece dvě skutečnosti ozařovaly ty černé mnichovské dny. Především, nezklamal náš statečný lid; český lid nekapituloval — dne 22. září 1938 se pozvedl v moc-ném národním rozmachu, aby zmařil první kapitulaci Hodžovy vlády a aby prosadil svou vůli bránit re-publiku, a stejně odhodlaným duchem byl naplněn i ve dnech Mnichova. A za druhé, nezklamal Sovětský svaz — ruský národ právě v těchto dobách našeho největšího národního ponížení nám dokázal svou věr-nost, svou čestnost, svou lásku.

Tyto dvě skutečnosti daly českému národu ohrom-nou morální posilu pro ony zkoušky, které po Mni-chovu následovaly. A jak by bylo možno z těchto sku-tečností nečerpati poučení pro naši budoucí českou politiku?!

POD SLOVANSKÝM PRAPOREM K SVOBODĚ A KE ŠTASTNÉ BUDOUCNOSTI

Dnes, to cítíme všichni, stojí náš národ znovu na historickém rozcestí. Bojujeme největší zápas svých dějin — zápas o národní existenci, zápas o národní svobodu, zápas o lepší a šťastnější budoucnost ná-roda. A před naší českou politikou stojí zase osudová otázka: jak se máme orientovati v nynější složité mezinárodní situaci, o koho se máme opřít ve svém osvobozeneckém boji, na jaké základně máme budo-vat své budoucí mezinárodní postavení?

Naše česká politika musí vycházeti z dosavadních zkušeností, které náš národ tak těžce platil. Máme zkušenosti z éry Palackého, který chtěl zajistiti české-mu národu klid a mír jakýmsi blokem slovanských národů v Podunají. Máme zkušenosti z dob, které následovaly po první světové válce, kdy Českosloven-sko hledalo zajištění své státní existence skoro vý-lučně ve spolku se západními mocnostmi. A máme trpké zkušenosti z roku 1938, kdy se rázem zhroutilo všechno to, na čem československá politika po dvacet let budovala.

Naše česká politika musí dále vycházeti z nynější mezinárodní situace, jak se ona vytvořila během této světové války za svobodu. A tu na první pohled vidí-me, jakou ohromnou a jakou slavnou úlohu hrají v této válce slovanští národové. Všichni slovanští ná-rodové stojí dnes jednotně v mezinárodní frontě svo-body, která obhvacuje všechny svobodmilovné ná-rody světa — Angličany, Američany, Francouze a ostatní. Ruský národ a s ním spojený národ ukrajinský a běloruský hrají v této válce tu úlohu nejslav-nější: celý svět dnes doznává, že ruský národ svým

heroickým bojem, v němž se ukázala plně síla jeho politické a ideové jednoty, vyrostší z ruské revoluce, zachránil nejen sebe a Slovanstvo, ale zachránil veškeré lidstvo od hitlerovského barbarství; celý svět dnes jása nad slavnými vítězstvími ruských zbraní, které nesou všem evropským národům svobodu; a celý svět dnes chápe ušlechtilé snahy ruského národa, který chce pomoci všem hitlerismem potlačeným národům v jejich osvobozeneckém boji a dáti jim plnou volnost, aby se zařídily ve svobodné vlasti podle své vůle. — Dvacet let samostatné státní existence posílilo národní uvědomění a národní energii Čechů, Slováků, Poláků, Srbů, Charvátů i Slovinců; při tom budiž připomenuto, že síla odporu těchto národů proti hitlerovské dobytosti mohla být ještě mnohem větší, kdyby nebylo malicherných sporů, které v minulosti otravovaly vzájemný poměr mezi těmito jednotlivými národy.

A v krvavých bojích, které dnes všichni slovanští národové vedou, slaví svoje vzkříšení veliká myšlenka slovanské vzájemnosti. Není v ní ani stopy ze starého panslavismu, který je dnes stejně tak musejním předmětem jako carský trůn, dávno již povalený ruským lidem. Myšlenka slovanské vzájemnosti není v rozporu se solidaritou s jinými svobodmilovnými národy, není v ní ani stín dobytosti. Je výrazem tužeb slovanských národů, které tolik již v minulosti trpěly od německého imperialismu, společně bojovat proti hitlerovským barbarům za svoji existenci a svobodu, společnými silami jednou provždy zamezit recidivám útočnosti německých dobytelských pochopů a zajistit si vzájemnou družbou — a především pevným přátelstvím s velikým ruským bratrem — klidnou, šťastnou a nerušenou státní existenci a ne-

odvislost. Myšlenka slovanské vzájemnosti je hluboce demokratická, je hluboce humanistická. Je taková, jakou ji chtěl mítí Jan Kollár, když napsal: »Řekneš-li Slovan, nechť se ti ozve člověk.«

Není ani třeba vysvětlovati, co znamenají tyto skutečnosti pro náš národ. Po celou dobu naší novodobé historie byly to dvě myšlenky, které vždy naplňovaly duši i srdce našeho lidu: myšlenka demokracie, svobody a pokroku — a myšlenka slovanské vzájemnosti. Po řadu desetiletí ruský carism vrážel rozpor mezi obě tyto myšlenky — a to se neblaze pocítovalo v celém našem národním životě, to bylo hlavní příčinou mnoha tápání a kolísání v naší české politice. Když pak ruský národ smetl carský útlak, uplatňovaly se zase jiné vlivy, vlivy mezinárodní i české reakce, které překážely sblížení mezi českým a ruským národem — a to musil celý náš národ zaplatit velmi drazo. — Dnes tyto rozpory a překážky patří minulosti. Myšlenka slovanské vzájemnosti, láska k velikému ruskému národu, myšlenka demokracie, svobody a pokroku — to všechno se dnes slilo v jeden proud a syntesa těchto idejí je základem našeho českého bojovného a bojujícího vlastenectví.

To vidíme jasně v celém vývoji našeho českého osvobozeneckého boje, který je tak úzce spjat s bojem ruského národa, s Velikou vlasteneckou válkou sovětského lidu. Etapy nynější světové války, které Rudá armáda svými vítězstvími tvořila, jsou ve skutečnosti také etapami našeho národního osvobozenec-kého zápasu. Vstup Rudé armády do války v červnu roku 1941 dal našemu bojujícímu národu ohromnou morální sílu a byl bezprostřední příčinou toho národního pozdvižení, které vyvrcholilo v srpnu a v září roku 1941 v bouřlivých stávkách a demonstracích

a k jehož potlačení Hitler posílá do Čech krvavého Heydricha. Vítězství Rudé armády u Moskvy v zimě roku 1941 dalo našemu českému národu sílu, aby odolal náporu strašlivého heydrichovského teroru, aby se ještě odhodlaněji pozvedl k odporu a ztrestal jednoho z největších svých katanů — krvavého psa Heydricha. Vítězství stalingradskému děkujeme za to, že se nacistům nepodařilo zlomit odbojný duch našeho národa ani tím bestiálním vyhlazovacím tažením, které proti Čechům vedli po smrti Heydricha a které se do naší historie krvavě zapsalo tragedií lidickou. A zprávy o slavných vítězstvích, kterých Rudá armáda dobyla roku 1943, se nesou celou českou zemí jako předzvěst rychle se blížící svobody a jako výzva k rozhodným a smělym činům.

Vývoj našeho českého boje doma ve vlasti, na tomto rozhodujícím našem bojišti za svobodu, sám ukazuje, jakou chce náš lid mít dnes českou politiku a jakým směrem se dnes nesou jeho tužby a jeho naděje. A proto mezi českými politickými činiteli, kteří chtějí věrně sloužit svému lidu a národu, nemůže dnes býti sporu o naši národní koncepci, nemůže dnes býti sporu o naši národní cestě. Děláme dnes politiku všenárodního boje proti hitlerovskému útlaku, boje za národní existenci a za českou svobodu. Děláme politiku přátelství se všemi národy, které společně s námi bojují proti hitlerovskému Německu a které těžká zkušenost přesvědčila o tom, jaký význam má existence silného a neodvislého Československa pro jejich mír a klid; máme jistě zájem na tom, aby to společenství, které se vytvořilo ve válce proti hitlerovské tyranii, bylo pevné a trvalé. Ale chráníce přátelství se všemi svými spojenci a se všemi svobodmilovnými národy světa, víme a nezapomeneme, že

ruský slovanský národ stál nám věrně po boku v dobách našeho největšího národního ponížení. Víme a nezapomeneme, že je to ruská slovanská krev, kterou je vykupována naše česká národní svoboda, a že ruský národ učinil všechno, skutečně všechno, aby muka a strádání našeho lidu byla co nejvíce zkrácena. A ze všech těžkých zkušeností minulosti víme, že jedině nejpevnější a nejužší svazky s bratrským ruským národem jsou garancí proti možným recidivám německé dobytčivosti, jsou pevnou oporou a základnou naší národní a státní neodvislosti. A proto naše česká politika dnes i v budoucnosti nemůže býti jinou než politikou *slovanskou*.

Na tomto základě vedeme nyní svůj národně osvobozenecský boj, čerpající při tom morální sílu z heroického boje ruského národa i z boje ostatních slovanských národů. Na tomto základě chceme řešiti svůj poměr k ostatním národům — i k polskému národu, jsouce přesvědčeni o tom, že vítězná polská demokracie, která po této válce bude jistě představovat a vésti Polsko, půjde stejnou cestou s námi, půjde cestou slovanskou, půjde cestou nejvřelejšího přátelství s námi i s Rusy. Na tomto základě budeme budovati svoji národní a státní bezpečnost, aby budoucí generace našeho národa žily v klidu, míru a ve svobodě.

Můžeme říci, že se vracíme k těm ideálům, kterými bylo naplněno naše národní probuzení a které po celou dobu naší novodobé historie prolínaly celý náš národní život. Navazujeme na dědictví našich buditelů — oživujeme slovanské tradice, které v našem národě zakotvily tak hluboko, že se staly součástí českého vlastenectví. Demokratické souručenství slovanských národů, opírající se o »ruské dubisko« a za-

jišující svobodu našeho národa, které bylo pro naše buditele marným snem, stává se teď slavnou skutečností. A tato skutečnost se staniž pilířem naší české politiky dnes i v budoucnosti. Všechny naše minulé zkušenosti i bouřlivé události, které prožíváme nyní, dokazují, že je to pevný, žulový pilíř, na kterém po přejití vichřice hněvu můžeme zbudovati šťastný život pro sebe i pro své potomky.

O B S A H

	Str.
Předmluva	7
Slovanská myšlenka — kredo našeho lidu	11
Slovanství a austroslavism v české politice roku 1848	13
Česká pouť do Moskvy roku 1867	20
Česká politika před první světovou válkou	23
Světová válka 1914—18 a náš boj za svobodu. Význam ruského Října	29
Boj za obranu republiky a tragedie mnichovská	34
Pod slovanským praporem k svobodě a ke šťastné bu- dounosti	37

JAN ŠVERMA

SLOVANSKÁ MYŠLENKA V ČESKÉ POLITICE®

Vydalo v r. 1945 nakladatelství SVOBODA jako 5. svazek knihovny

„Politika - sociologie - národohospodářství“ - řada b.

Vytiskla SVOBODA v Praze. Publikace č. 53